

Емілія КАЗАН,
orcid.org/0000-0002-5258-1148
кандидат історичних наук,
завідувач кабінету – лікар поліклініки,
Національна академія сухопутних військ
імені гетьмана Петра Сагайдачного
(Україна, Львів) kazan.emilia@gmail.com

СПІЛЬНІ ВІЙСЬКОВІ ФОРМУВАННЯ ПОЛЬЩІ І УКРАЇНИ ЯК ПРИКЛАД ПОРОЗУМІННЯ І МИРУ МІЖ ПОЛЬЩЕЮ І УКРАЇНОЮ

У статті висвітлюється утворення спільних українсько-польських військових формувань УкрПолбату та Литовсько-Польсько-Української бригади, проаналізовано історичні та політичні передумови українсько-польського військового співробітництва. Дана оцінка українсько-польським військовим формуванням у боротьбі з спільним ворогом у середині ХХ ст., а також під час миротворчих місій на початку ХХІ ст. та під час російської агресії на Сході України.

Метою статті є проаналізувати історичний досвід українсько-польської військової співпраці, вивчити бойовий досвід спільного українсько-польського батальйону – УкрПолбату в миротворчій місії у Косово, обґрунтувати важливість створення і діяльності спільних військових формувань для порозуміння і добрих відносин між нашими державами.

Тезою статті є те, що український і польський народи завжди успішно долали ворожнечу та непорозуміння перед обличчям спільного для обох народів ворога і утворювали успішні військові союзи для боротьби з ними.

Доказом цього є українсько-польська співпраця в 40-і роки минулого століття, коли представниками Крайової Делегатури Уряду Польщі було підписане порозуміння з ОУН-УПА для спільної боротьби з радянськими окупантами. Подібні угоди укладалися як локальними командирами українських і польських підрозділів, так і на рівні Центрального Проводу, керівних органів повстанських армій. Угоди передбачали пакт про ненапад і спільну боротьбу проти Червоної армії. Спільні військові акції в Варезьку, Хороброві, Грубешові мали переможний успіх. Однак спільні українсько-польські військові формування стали можливими тільки з появою на карті світу незалежних України і Польщі в 90-х рр. ХХ ст. Моїм твердженням є те, що такі формування служать прикладом організації системи безпеки в ширшому розумінні, ніж національна.

Це доводить сама ідея створення спільної литовсько-польсько-української бригади в час російської агресії на Сході для укріплення Східного кордону НАТО і гарантування безпеки у цьому регіоні, для допомоги реформуванню Збройних Сил України, згідно зі світовими стандартами, досягнення взаємосумісності українського війська з підрозділами НАТО.

Реформуванню та орієнтуванню українських збройних сил на стандарти НАТО допомагали спільні миротворчі дії та гуманітарні акції, які виконувалися УкрПолбатом під час миротворчих місій. Спільні військові навчання дозволяють досягти взаємосумісності та бойового залагодження українських, польських та литовських підрозділів, дають змогу обмінюватись бойовим досвідом АТО і досвідом побудови Збройних сил світового зразка.

У висновках статті стверджено, що народи України і Польщі в минулому столітті, в непрості 40-ві рр., долали ворожнечу і утворили успішні військові союзи в боротьбі зі спільним ворогом – більшовицькою Росією. У час незалежності обох держав стали можливими спільні військові формування, які сприяли і сприяють зміцненню взаємної довіри, будівництву дружніх контактів, а в час агресії Росії щодо України є гарантією безпеки на східному кордоні НАТО. Спільні українсько-польські формування дають колосальний обмін досвідом обох арміям, сприяють їх взаємосумісності та бойовому залагодженню, а також реформуванню Збройних сил України відповідно до світових стандартів. І, зрештою, спільні бойові, гуманітарні, медичні акції, навчання, участь в миротворчих місіях, тісна військова співпраця є базою для налагодження добрих взаємовідносин, взаємної довіри та подолання негативних наслідків історичного минулого України та Польщі.

Ключові слова Українсько-польський батальйон, Литовсько-польсько-українська бригада, Антитерористична операція, Армія Крайова, Українська Повстанська Армія.

THE COMMON MILITARY FORMATIONS OF POLAND AND UKRAINE AS AN EXAMPLE OF UNDERSTANDING AND PEACE BETWEEN POLAND AND UKRAINE

In this article the creation of common Ukrainian-Polish military formations of the UkrPolbat (Ukrainian Polish battalion) and the Lithuanian-Polish-Ukrainian brigade are revealed, the analysis of historical and political Ukraino-Polish military cooperation have been made. The evaluation of the Ukrainian Polish military formations in the struggle with the common enemy in the middle of the 20th century Giving has been done, as well as during the time of the peacemaking mission in the beginning of the 21st century and during the time of the Russian aggression in the Eastern Ukraine.

The aim of the article is to go over historical experience in the Ukrainian-Polish military cooperation, acquiring the common fighting experience. The participation o the Ukrainian-Polish fighter group of the UkrPolbattalion in the peace-making mission in Kosovo justified the most important creation of general military activities formed for the understanding and good relationships between these countries.

The thesis of this article is that the Ukrainian and Polish people always successfully overcame the enemy and misunderstanding in face of their national enemy and created a successful military union in order to fight against those enemies. The proof of this fact is the Ukrainian-Polish cooperation in the late 1940s, when the country representatives delegation of the Poland's government signed a compromise with the OUN – UPA for the common battle against the Soviet occupant. Such agreement were contracted by both local Ukrainian commanders and Polish subdivisions, as also at the central level by governing bodies of the rebels army. The agreement included a pact of non aggression and fighting against the Red army.

The common military event in Varezh, Khorobriv, and Hribeshiv had a victorious success. However, the common Ukrainian-Polish military formations became possible only with the creation of on the world map of the independent Ukrainiand Polish states in the 1990s. My convictions are that such formations serve an example of the organization of a security system wider than one in the national sense. This obviously brings the idea of creating a common Lithuanian-Polish-Ukrainian brigade during the time of the Russian aggression in the eastern part of Ukraine in order to reinforce the eastern border by means of the NATO and to guarantee the security in this region in order to help the reforming Ukraine's armed forces. According to the world standard, the achieving of the interoperability of the Ukrainian military with the NATO's subdivisions. The reforming and monitoring of the Ukrainian armed force according to the NATO's standard to help the common peacemaking actions and humanitarian that were carried out by the UkrPolbattalion at the time of peacemaking mission. The common military training helps the achievement of interoperability anf improving the fighting spirit for the Ukrainian, Polish and Lithuanian subdivisions, giving an opportunity of exchanging fighting experience, antiterror operations and building of the armed forces according to the world's standards.

In this article it is concluded that the Ukrainian and Polish people in the previous century, during the difficult 40 years, overcame the enemy and created a successful military union in the battle against the common enemy, i. e., the Bolshevik Russia. During the time of the two countries' independence it became possible to interchange their reciprocal trust, strenghning friendly contacts, and during the time of the Russia aggression Ukraine is a keeper of security in the NATO's eastern border. The common Ukrainian-Polish formations gives huge exchange of experience between the two armies, contributing to their interconnectivity and fighting reconciliation also reforming Ukrainian armed force according to the world standard .And, finally, the common fighting, humanitarian, and medical actions, training, taking part in the peacemaker mission, close military cooperation is the foundation of setting up a good relationship, reciprocal trust, and an overcoming negative consequences of the past of Ukraine and Poland.

Key words: *Ukrainian-Polish battalion, a Lithuanian-Polish-Ukrainian brigade, anti-terror operation, Polish Home Army, Ukrainian Insurgent Army (UPA).*

Постановка проблеми. Упродовж багатьох століть між Польщею і Україною були непрості як дружні так і ворожі стосунки. У різні часи наші армії протистояли одна одній або, навпаки, творили спільні військові союзи, як союз С. Петлюри та Ю. Пілсудського, спільні військові акції Армії Крайової та Української повстанської армії проти російського більшовизму чи створення спільних військових формувань на кшталт УкрПолБату чи ЛитПолУкрБригу,

метою останніх є участь у миротворчих міжнародних місіях. Важливість україно-польських військових союзів добре розуміли військові провідники України і Польщі. Так, хорунжий УНР Олександр Бойко виступав з ідеєю утворення першого українсько-польського дивізіону особливого призначення ще у 1920 р. (Парнікоза, 2013). А стратегія Ю. Пілсудського, військового очільника Польщі, мала на меті створення військового союзу Польщі з країнами Чорноморського басейну, зокрема Україною для відбиття агресії з боку більшовицької Росії. Тому для офіцерів-іноземців, особливо українців, було забезпечено доступ до польської військової освіти, їх приймали на контрактну службу, школи в польських навчальних центрах (Руккас, 2013: 97). Це давало змогу підготувати кваліфіковані військові кадри, які мали б очолити свої національні збройні сили і спільно з Річчю Посполитою боротися із зовнішнім ворогом, зокрема з більшовицькою Росією.

Із здобуттям Україною незалежності (1991) її військова співпраця з Польщею виходить на новий етап, зростає зацікавленість Україною з боку НАТО, адже безпека України, її послідовна оборонна політика і сильна армія – це запорука миру і безпеки Європи. На тлі співпраці Україна-НАТО виникає україно-польський військовий підрозділ УкрПолбат для участі в миротворчих місіях під егідою міжнародних організацій. У 2010 р. УкрПолбат було розформовано, а плановану спільну УкрПолЛитбригаду було утворено тільки в 2014 р. в час війни на Сході України.

Анексія Криму та розгортання українсько-російської війни оголили весь спектр проблем українському війську, його недостатню бойову підготовку, невідповідність світовим військовим стандартам, прогалини в медичному та технічному забезпеченні, засвідчили відсутність практичного бойового досвіду в офіцерів-командників та в офіцерів низової військової ланки. Одночасно з військовими проблемами назрівають і політичні, зокрема загострюються взаємовідносини з Польщею на ґрунті неоднозначного трактування спільного історичного минулого. На тлі цих подій виникає необхідність аналізу столітніх змагань наших народів до військового співробітництва, вивчення бойового досвіду УкрПолбату, який став вершиною україно-польської військової співпраці в кінці ХХ і на початку ХХІ ст. та обґрунтувати важливість появи спільної УкрПолЛитбригади перед обличчям спільної загрози для Європи з боку Росії.

Мета – проаналізувати історичний досвід українсько-польської військової співпраці, вивчити бойовий досвід спільного українсько-польського батальйону – УкрПолбату в миротворчій місії в Косово, обґрунтувати важливість створення і діяльності спільних військових формувань для порозуміння і налагодження добрих відносин між нашими державами.

Виклад матеріалу. Ідея утворення спільних українсько-польських військових формувань та військових союзів виникла ще 100 років тому. Згідно з концепцією Ю. Пілсудського, військового міністра другої Речі Посполитої, тільки союз Польщі з незалежними державами Чорноморського басейну (Україна, Грузія, Азербайджан, народи Кавказу) може протистояти російському більшовизму. Ю. Пілсудський вважав, що Польща має сприяти появі нових незалежних від Росії держав і їх національно-визвольним рухам. Варто згадати про спільні воєнні дії армії УНР і армії Польщі, а також про контрактну службу українсько-військових старшин армії УНР у польській армії, які в лютому 1928 р. уклали перші контракти з військовим міністерством Польщі. Контрактні офіцери навчалися у військових центрах і на спеціалізованих курсах. Черговим етапом військової освіти навчання було у Вищій військовій школі – прототипі Академії Генерального штабу передвоєнної Польщі. Метою навчання було здобути військову освіту, і в разі розв'язання війни з СРСР освічені офіцери мали стати на чолі своїх національних військ. Усіх контрактних офіцерів-українців приймали поза конкурсом, за згодою військових Міністерств України та Польщі (Руккас, 2013: 97). Павло Шандрук – офіцер УНР, який навчався у Вищій начальній школі, у своїх спогадах відзначав, що серед учнів не було дискримінації, всі були вірними друзями (Шандрук, 2008).

Станом на 1 серпня 1990 р. у польській армії було 38 українських офіцерів-контрактників (Руккас, 2013: 97). Усі випускники-українці Вищої військової школи у вересні 1939 р. обороняли Річ Посполиту від німецьких загарбників, хоча як іноземці могли цього не робити (Руккас, 2002: 90), а підполковник Павло Шандрук був нагороджений срібним хрестом Віртуті Мілітарі за проявлену доблесть у війні.

Слід зазначити, що українсько-польська військова співпраця мала місце і в буремні 40-ві рр. минулого століття (Grzegorz Motyka). У березні 1944 р. представники Крайової Делегатури Уряду Польщі підписали порозуміння з ОУН-УПА. Після вводу Радянських військ переговори активізувалися, адже знищення польського підпілля покладалося на 64 дивізію НКВД. З польської сторони на переговори прибув інспектор інспекторіату Замость А.К. – Делегатури Збройних Сил капітан Мар'ян Голембйовський «Ster», який так згадував подію в «Тигодніку Повшегному»: «У вересні 1944 року я скликав 23 командири Армії Крайової з Холмщини, Замойщини і Грубешева, оголосив, що замість боротьби з українцями шукати можливості порозуміння і співпраці. І хоч було там багато тих, хто у битвах з українцями втратив сім'ю, проте ніхто не перечив. 5–6 лютого 1945 р. в околицях Бережан відбулася нарада Центрального проводу, яка затвердила «Інструкцію до виконання №1», що передбачала необхідність перемовин з польськими партизанами. В березні-квітні 1945 р. на Закерзоння приїжджає поручик, представник УГВР Богдан Гвоздецький, і 10 квітня 1945 р. Крайовий Провід ОУН на Закерзонні приймає Інструкцію №2/45, яка забороняє всі акції проти поляків. Угоди про співпрацю уклали і локальні керівники УПА і АК. Перші угоди відбулись 29 квітня 1945 р. в с. Седліска коло Динова над Сяном Ряшівського воєводства. Порозуміння на Ряшівщині та Перемишлі тривало до осені 1945 р.

21 травня 1945 р. в Ружі-Руженецькій відбулася зустріч представників АКА і УПА (Парнікоза, 2013). Польську делегацію представляв М. Голембйовський, його заступник «Вирва» (Станіслав Ксьонжик), комендант обводу Томашев, Рубельський, Ян Туровський «Норбект» і командир відділу Лісового-Народного Військового Союзу Францішек Присіжняк «Отець Ян». З української сторони були уповноважені УГВР Ю. Лопатинський «Шейк», С. Мартинюк «Граб» і референт 2-го округу ОУН Корнійчук «Вир». Українськими представниками було запропоновано створити українсько-польський союз, що передбачав пакт про ненапад, який мав утвердити командування у Польщі і польський уряд у Лондоні. Згідно з договором, все мало залишитися у межах лінії Керзону, заборонялося виселення поляків чи українців. Військові мали підтримувати тісні зв'язки, обмінюватись даними розвідки, паролями, спільно боротися проти Червоної армії. Стерджувалося бажання будувати атмосферу дружби і співпраці у війську і серед цивільного населення. На думку М. Голембйовського «Стера» (Grzegorz Motyka), остаточною була б держава україно-польська. Обидва народи мали б вести спільну закордонну політику, оборону, економіку і освіту. На змішаних територіях мала б бути змішана влада. Під час зустрічі Ю. Лопатинський «Шейк» інформував, що ОУН в Галичині дало заборону проводити будь-які військові дії проти поляків (Grzegorz Motyka).

27 травня 1945 р. дійшло до першої спільної акції відділів АКА і УПА проти постів радянської міліції в Варезу Хороброві, під час яких роздавалися листівки про порозуміння. Восени 1945 р. договір про порозуміння поширився на Холмщину і Підляшшя. З документів виникало, що співпраця УПА-АКА що тривала до початку 1947 р. (Grzegorz Motyka). 06 квітня 1946 р. відбулася спільна акція АКА і УПА зі спільного захоплення залізничної станції «Вербковичі», під час якої було взято в полон комісара Міністерства закордонних справ УСРС. А 27–28 травня 1946 р. в Грубешеві відбулася спільна акція польських антикомуністичних повстанців армії Крайової (командувач Генрик Левчук «Млот») разом з українськими повстанцями (командувач Є. Шендера).

Та повертаючись до формування спільного українсько-польського військового підрозділу, слід згадати, що така пропозиція лунала з уст хорунжого УНР О. Бойка до генерала З. Зелінського у 1920 р. з метою утворити спільний перший українсько-польський дивізіон спеціального призначення. Документи щодо цього були віднайдені в Києві Б. Гудзем зі Львова, коли той збирав матеріали до фільму «Трудне Братерство». Однак у 1920 р. ця ідея не була реалізована (Polukrbat-polsko-ukrainski batalion).

Реалізація цього задуму відбулася при появі на карті Світу держав Україна і Польща. Історію УкрПолбату можна розділити на кілька періодів. Перший з них 1992 – 1995 рр., це час передумов до створення батальйону. 18 травня 1992 р. Польща і Україна підписали Трактат про добросусідство, дружні стосунки і взаємну співпрацю, що став ґрунтом для добрих відносин

між країнами. Слід зазначити, що з цього моменту, починається перший підготовчий етап до створення УкрПолбату: 1992 – 1995 рр. У цей час відбувалися взаємні візити міністрів оборони обох країн. Співпраця поживалася, коли 3 лютого 1993 р. було укладено Порозуміння між міністерствами Оборони України та Польщі про співпрацю в військовій сфері. Але особливо-го розмаху набула після підписання обома державами документа «Партнерство заради миру». Україна однією з перших приєдналася до Рамкового документу програми НАТО «Партнерство заради миру» 8 лютого 1994 р. Цей документ і став підставою для спільних українсько-польських навчань і дав змогу розробити концепцію створення спільного військового формування для миротворчих операцій. Після трьох років співпраці України і Польщі 4–5 жовтня 1995 р. в Соліні відбулася зустріч Міністра Оборони України В. Шмарова і Міністра Оборони Польщі З. Оконського, які визначили, що це буде батальйон механізованої піхоти з тактичних підрозділів 24-ї дивізії (м. Львів) і 14-ї бригади (м. Перемишль).

Другий етап УкрПолбату: формування його законодавчої бази. Починається з підписання ґрунтовних документів. З боку Польщі це рішення Міністра Оборони RP №119 /MON 230796 і Наказ начальника Генштабу WP №289 від 9 грудня 1996 р. щодо приготування формування УкрПолбату. Згідно з цими наказами, готовність до спільних навчань мала б бути здійснена до 1 січня 1997 р., а діяльність батальйону – розпочата до 30 червня 1997 р.

З української сторони підставою до утворення УкрПолбату був наказ МОУ №159 від 31 травня 1996 р. «Про утворення спільного україно-польського батальйону миротворчих сил». Це стало підставою для формування української частини батальйону (Polukrbat-polsko-ukrainski batalion).

3 червня 1996 р. відбулася зустріч представників Штабу ПрикВО і Краківського ВО, які узгодили організаційно-штатну структуру батальйону, терміни навчання, участь у спільних навчаннях. Першими успішними навчаннями батальйону стали «Татри-96», які 18 вересня 1996 р. відбувалися в Польщі на полігоні Нова Демба. Політичний батальйон, як його спочатку називали, довів, що він – бойовий. Міністр оборони Польщі С. Добжанські назвав це історичним моментом. Він сказав: «Навчання показали, що є злагодженість бойових дій, підрозділ є бойовим, сильним і добре вишколеним». Міністр оборони України О. Кузьмук, який був одним з ініціаторів створення УкрПолбату, високо оцінив навчання «Татри-96» (Polukrbat-polsko-ukrainski batalion).

Указ Президента України від 17 вересня 1996 р. №1-14 – 618 щодо українсько-польської співпраці був скерований до міністрів оборони і закордонних справ і вимагав від них до 1 жовтня 1996 р. подати юридичні пропозиції, що дають підставу для формування об'єднаного міжнародного батальйону, українсько-польсько-балтійського формування, для участі в миротворчих операціях. Тобто вже планувалася майбутня участь у цьому батальйоні держав Балтики. Цьому Указу Президента України передувало підписання Декларації «Про стратегічне партнерство України і Польщі» президентами цих держав (25 червня 1996 р.) Сторони зобов'язувалися виконувати завдання програми «Партнерство заради миру» та створити спільне військове формування УкрПолбат, сформувавши його до 31 березня 1998 р. Умова про створення УкрПолбату між Польщею Україною була підписана 26 листопада 1997 року, а під кінець 1999 р. батальйон отримав повну бойову готовність (Drzewicki, 2011: 159). 2 грудня 1996 р. юридичний відділ МОУ приготував і передав вступний проект угоди між урядами Польщі та України у справі утворення спільного військового підрозділу для підтримання і забезпечення міжнародного миру і безпеки. 17 грудня проект був поданий на затвердження Прем'єр-міністру України. 4–5 грудня 1996 р. відбувся візит Делегації Краківського ВО до ПрикВО, у ході якого був узгоджений план українсько-польської співпраці на 1997 р., а на 1998 р. була спланована участь новоутвореного УкрПолбату в «Щиті Миру-98» і навчаннях «Татра-98». 1 вересня 1997 р., відповідно до директив Міністра оборони України та командувача ПрикВО, сформовано 208-й Окремий спеціальний батальйон ПрикВО і за наказом №1 командира 208 ОСБ оголосили спеціальний список особового складу частини. Цей день став днем батальйону, який отримав ім'я гетьмана Петра Сагайдачного та Яна-Кароля Ходкевича в пам'ять про підтримку Сагайдачним Польської армії, очолюваної Ходкевичем. Батальйон було сформовано для миротворчих операцій, його штат був

наближений до структур НАТО і включав 51 офіцера, 26 прапорщиків, 51 сержанта і 235 солдатів-строковиків, загалом 363 військовослужбовців. Батальйон мав командування, управління, забезпечення (штабну роту, роту тилового забезпечення, медичний взвод), військову поліцію, клуб. З 1995 р. батальйон почали комплектувати тільки військовослужбовці за контрактом. Батальйон мав на озброєнні бойові розвідувальні машини, броньовані автомобілі «Хаммер», протитанкові засоби.

26 листопада 1996 р. у Варшаві між Україною і Польщею була підписана Угода про створення сумісного батальйону для миротворчих операцій під егідою міжнародних організацій, що була ратифікована Верховною Радою у 1997 р. Зі сторони Польщі це був підрозділ 14 бронетанкової бригади, зі сторони України – 1-й ОСБ імені гетьмана Сагайдачного і гетьмана Ходкевича, сформований з військовослужбовців 24-ї окремої механізованої бригади Сухопутних військ, у складі якого був підрозділ військової поліції. У ході ротаций в УкрПолбаті служили військовослужбовці й інших підрозділів.

Згідно з декларацією, підписаною президентами України і Польщі, УкрПолбат сформовано 21 березня 1998 р., а 14 серпня 1998 р., згідно з директивою Міністра оборони України, 208-й окремий спеціальний батальйон перейменований в 1-й окремий спеціальний батальйон Західного оперативного командування. З кінця 1999 р. батальйон було приведено до оперативної готовності.

12 червня 1999 р. НАТО прийняло рішення про створення стабілізаційних сил у Косово, з 1 вересня 1999 р. почалася підготовка батальйону до миротворчої місії. З 2000 р. починається третій миротворчий період діяльності УкрПолбату, його перша миротворча місія. 7–8 березня 2000 р. в Кракові представники українсько-польського міністра оборони провели робочу зустріч щодо участі батальйону в складі KFOR. 7 червня 2000 р. генерали Шуляк і Залевський підписали технічну угоду як додаток до головного документа «Про утворення і функціонування миротворчого батальйону». Було встановлено, що ротація офіцерів відбуватиметься раз на рік, а солдатів – раз на півроку, визначили сфери відповідних контингентів, склад батальйону тощо. 6–9 червня 2000 р. на базі 232-го загальновійськового центру відбулася сертифікація українського контингенту УкрПолбату, а 10 липня 2000 р. батальйон проводжали на місію в Кракові генерал Кузьмук генерал Чернілевський, президент О. Квасьневський. Міністр оборони Польщі Б. Комаровський, зокрема сказав, що «Утворення і відправка на місію спільного батальйону то великий успіх України і Польщі, то черговий доказ, що ми здатні до співпраці, зламання бар'єрів і упереджень з минулого, до тісної співпраці». 15 липня 2000 р. 104 військовослужбовці і командувач української частини батальйону Сергій Поляков, вилетіли до Приштини, щоб потім дійхати до польського табору в Качаніку. Український контингент становив 250 осіб, група забезпечення – 17 осіб, 31 машина автомобільної техніки і 26 бойових машин. Військовослужбовці-українці отримали сектор відповідальності, де проживали серби, польські – де жили албанці. Командування і штаб батальйону були розташовані в Качаніку, український контингент – в Штрпце, а польський – в Качаніку. Кінцевим пунктом зони відповідальності українців був прикордонний пункт пропуску на кордоні Косово-Македонія і дорога «Ховр», що єднає Косово з Сербією. Район, що контролював УкрПолбат, був одним із найважливіших в американському секторі.

За першу місію УкрПолбат провів 128 медичних конвоїв, ескортував 922 конвоїв сербів, виконав 495 піших патрулювань і 1183 автомобільних, конфіскував 2519 шт. зброї і 153000 шт. боєприпасів. Міністр оборони Польщі Б. Комаровський, вітаючи ротацію в Перемишлі, сказав: «Своє завдання виконали добре. Ваша практична співпраця з військовослужбовцями стала важливим елементом в побудові взаємної довіри між нашими народами» (Polukrbat-polsko-ukrainski batalion).

16 грудня 2000 р. під час перебування в Косові Міністр оборони Комаровський, підкреслював «УкрПолбат – це приклад країни члена НАТО і країни не члена НАТО – держав які донедавна мали не найкращі відносини між собою. Тут в Косові здатність перемагати болісне минуле і здатність співпраці заради майбутнього є оцінена дуже високо».

На початку січня 2001 р. до Косово приїхали президенти Квасьневський і Кучма. Квасьневський звернувся до військовослужбовців: «Спільний українсько-польський батальйон, що недавно створений, здає екзамени в Косово у важких умовах мужньо і результативно, співпрацюючи між собою і даючи приклад майбутнім молодим поколінням, даючи приклад народам Польщі і України, як будувати нинішній день і майбутнє. Всього найкращого! Слава Україні! Хай живе Польща і Україна!» (Polukrbat-polsko-ukrainski batalion).

У 2005 р. УкрПолбат супроводив близько 16,5 тис. одиниць автомобільної техніки з гуманітарним вантажем і майже 100 тис. місцевого населення, здійснив 27 тис. патрулювань. Крім того, у зоні відповідальності українських військових медичну і гуманітарну допомогу отримали 30 тис. мешканців. Українці надавали допомогу в Косово місцевим жителям в облаштуванні лікарень та шкіл. В червні 2005 р. міністри оборони Польщі і України підписали Лист намірів про формування спільного українсько-польського миротворчого батальйону в складі багатонаціональної дивізії миротворчих сил в Косово (KFOR). Обговорювалось створення багатонаціонального формування на рівні з'єднання, у зв'язку з реформуванням міжнародних миротворчих сил (Robert Rochowicz).

Згідно з Аналітичною довідкою щодо виконання цільового Плану Україна-НАТО на 2006 р. в рамках плану дій Україна-НАТО, питання українсько-польсько-литовського батальйону розглядалось на зустрічах міністрів оборони цих країн (30 литовців були включені в 2000 р. на час місії в Косово до складу УкрПолбату). Новий штат української частини батальйону на 2006 р. з серпня 2006 р. передбачав, що ротації відбуватимуться уже не раз, а двічі на рік. В 2007 р. відбулися 2 ротації українських військових. Українці провели 2327 самостійних і 45 спільних патрулювань, виставили 548 спостережних постів, перевірили 11757 автомобілів, 30,9 тис. людей, надавали медичну допомогу 7 разів на виїздах (Біла книга 2007, 2008: 84).

У 2008 р. морпіхів ВМС вперше залучили до участі в місії у Косово в складі УкрПолбату (Військо-України, 2017: 4). Це стало їх першим досвідом участі в миротворчій місії. У 2008 р. українські військові провели 1016 самостійних і 88 спільних патрулювань у гірських районах, перевірили 9156 автомобілів і 24 тис. осіб (Біла книга 2008, 2009: 69). Слід відзначити благодійні медичні акції УкрПолбату. Військові медики української складової батальйону спільно з польськими колегами надавали безоплатну медичну допомогу жителям албанського села Горанча. Це високогірне село на кордоні з Македонією на висоті 800 метрів над рівнем моря, віддалене від центральних шляхів, у ньому повністю відсутні заклади охорони здоров'я. Протягом шести годин в приміщенні місцевої школи медики вели прийом. Вони прийняли 120 пацієнтів, роздали ліки на курс лікування і окуляри для корекції зору (Україна-НАТО, 2009). Участь українських військових в УкрПолбаті надавала можливість адаптувати військовослужбовців та органи управління до сучасних умов виконання завдань під час спільних операцій, сприяла досягненню взаємосумісності зі структурами НАТО, відігравала роль у процесі вдосконалення організаційно-штатної структури та адаптацію органів управління ЗСУ до стандартів НАТО, а штатні підрозділи Сухопутних військ після отримання бойового досвіду в місіях і повернення до України мали, за рішенням міністра оборони, складати основу збройних сил (Голопатюк, 2004: 92).

Згідно з Указом Президента №116/2009 від 2 березня 2009 р., Додаток «Цільовий план Україна-НАТО на 2009 р. в рамках Плану дій НАТО», протягом 2009 р. вимагалось забезпечувати подальшу ефективну діяльність українського миротворчого контингенту в складі українсько-польської оперативної групи військ Укрполбату міжнародної безпеки в Косово. Та вже в жовтні 2009 р. Міністерство оборони України приймає рішення з серпня 2010 р. скоротити чисельність українського контингенту до 125 осіб. На початку березня відбулась реорганізація в силах KFOR. Український склад був виведений з Укрполбату і став окремим підрозділом. В серпні український контингент переформували і назвали «національним контингентом» в Косово. 1 травня 2011 р. втратила чинність українсько-польська угода 1997 р. про утворення спільного батальйону, хоча спочатку вона мала бути безстроковою.

Ще 14 червня 2007 р. в Брюсселі міністри оборони України, Польщі і Литви підписали Лист намірів щодо створення спільного українсько-польсько-литовського батальйону. Згодом, восе-

ни 2008 р., в ході перемовин щодо посилення міжнародної військової співпраці було вирішено зміцнити бойовий потенціал батальйону шляхом створення на його основі спільної бригади. Лист намірів щодо створення такої бригади був підписаний міністрами оборони країн-учасниць 16 листопада 2009 р. (Robert Rochowicz). Бригада мала досягти оперативної готовності восени 2011 р. У цей час в Польщі на базі військ третьої механізованої бригади було сформовано польський контингент бригади зі стаціонуванням у Любліні. Тоді це було 350 військових. Як згадував полковник Я. Крашевські, ця бригада для Польщі дуже важлива, для неї підготували відповідні приміщення в Любліні, однак брак законодавчих документів в Україні не дозволив сформувати український контингент бригади. Польські експерти стверджують, що на це не було політичної волі українських очільників влади (Polsko-litewsko-ukraïnska brygada). Тодішній Міністр оборони України М. Єжель 13 травня 2011 р. зустрівся зі своїми колегами з Словаччини, Польщі, Угорщини і заявив, що створення спільної бригади ще раніше обговорили президенти України і Польщі, і вона може бути сформована вже восени 2011 р. На зустрічі М. Єжель сказав, що міністри обговорили питання створення бригади і мають поставити завдання керівникам Генеральних штабів, щоб ті до липня–серпня підготували свої пропозиції щодо організаційної структури бригади і до жовтня–листопада 2011 р. вона буде створена. Однак в січні 2012 р. це питання було відкладене до 2013 р.

АТО стало каталізатором для утворення бригади. 17 березня 2014 р. The Daily Telegraph (онлайн-видання) інформувало, що Міністерство оборони Польщі оголосило про відновлення планів створення спільної українсько-польсько-литовської бригади. Міністерство заявляло, що міністри оборони країн-учасниць зустрінуться, щоб обговорити формування бригади, яка б укріпила східний кордон НАТО і допомогла привести українські Збройні сили до стандартів НАТО. Було відзначено, що ще в 2009 р. були плани щодо створення цієї бригади, однак, внаслідок дій попереднього українського уряду, не були реалізовані. Занепокоєння щодо російських імперських задумів, добру в минулому військову співпрацю з Україною, небезпеку виникнення війни у східному сусідстві змусило Польщу зміцнювати та реорганізовувати свої збройні сили і національну оборону (Poland plans to reform military brigade).

19 вересня 2014 р. у Варшаві міністри трьох країн підписали договір про утворення бригади. Технічна угода була підписана міністрами у Львові в кінці липня 2015 р. Полковник Я. Крашевські підкреслював, що ця бригада є свідченням того, як організувати систему безпеки в понятті ширшому, ніж національна. Зустрічі і співпраця військових сприяють обміну досвідом, будівництву міцних зв'язків і контактів, що залишаються назавжди (Polsko-litewsko-ukraïnska brygada). 20 лютого 2015 р. Президент Порошенко підписав закон «Про ратифікацію угоди між Кабінетом міністрів України та урядами Литовської республіки та Республіки Польщі про утворення спільної військової частини». ЛитУкрПолбриг має 4500 військовослужбовців – 3,5 тис. поляків, 545 українців, 350 литовців і стаціонує в Любліні. Одне з основних її завдань – підвищення рівня взаємної довіри і співпраці між країнами, зміцнення безпеки в регіоні, посилення військової співпраці та досягнення рівня оперативної взаємосумісності. У лютому 2016 р. бригада брала участь у навчальній програмі «Brave Band» (Spilne-navchannya-brave-band). Це навчання з організації управління і взаємодії підрозділів у кризових ситуаціях, розмежування завдань, що їх виконує кожна одиниця, вміння працювати злагоджено. Це перші навчання для досягнення оперативної готовності. Вони показали, що бригада здатна реагувати на зовнішні загрози. У грудні 2016 р. бригада пройшла сертифікаційні випробування і досягла повної оперативної готовності. У січні 2017 р. відбулися командно-штабні навчання у навчальному центрі полігону сухопутних військ Демба. Там міністри підписали Сертифікат про повну відповідність стандартам НАТО до участі в миротворчих місіях та підтвердили бойову готовність бригади до виконання завдань. Спільна українсько-польсько-литовська бригада успішно виконує свої завдання і сьогодні.

Висновки:

1. Український і польський народи завжди долали ворожнечу та непорозуміння перед обличчям спільного ворога, утворювали успішні військові союзи для боротьби із ним.

2. Тільки незалежні Україна і Польща можуть утворювати спільні військові формування, які мають на меті зміцнення взаємної довіри, будівництво тісних контактів і є гарантією безпеки в Європі та свідченням того, як можна організувати систему безпеки в понятті ширшому, ніж національна.

3. Спільні українсько-польські формування на кшталт УкрПолбату чи УкрПолЛитбригу дають колосальний обмін досвідом обом арміям: Українська передає бойовий досвід АТО, а польська – досвід реформування збройних сил відповідно до стандартів НАТО.

4. Спільні військові операції і навчання сприяють досягненню взаємосумісності між українськими підрозділами та підрозділами НАТО.

5. Спільні дії у миротворчих місіях, обмін бойовим досвідом, спільні гуманітарні та медичні акції доводять, що військова співпраця є базовою для налагодження добрих взаємовідносин, взаємної довіри, дружніх тісних контактів та подолання негативних наслідків історичного минулого України і Польщі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ

Військовослужбовці ЛІТПОЛУКРБРИГ у Любліні розпочали перше спільне навчання «Brave Band» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mil.gov.ua/news/2016/02/01/vijskovosluzhbovczi-litpolukrbrig-u-lyublini-rozpochali-pershe-spilne-navchannya-brave-band>.

Голопатюк, 2004 – Голопатюк Л.С. «Вплив миротворчої діяльності на процес адаптації Збройних Сил України до умов сучасності» Реформування сектору безпеки України: Матеріали міжнародної конференції (Київ, 27–28 травня 2004 р.). Національний інститут проблем міжнародної безпеки при Раді національної безпеки і оборони України, 2004; Женевський центр демократичного контролю над збройними силами, 2004. С. 92.

Журнал Військо-України. У Єдності – Сила! «16 листопада – День Морської піхоти». 2017. №11. С. 4. Парнікоза, 2013 – Парнікоза І. Грубешівська атака 1946 р. чи руйнування двобічного стереотипу! – 2013. – Хай Вей. Тобі є що сказати світові <http://h.ua/story/375535/>

Руккас, 2013 – Руккас А. «Українські старшини в польській вищій військовій школі» / Вісник Прикарпатського університету. Історія. 2013. Випуск 23–24. С. 97–107.

Руккас, 2002 – Руккас А. Участь українців-контрактних офіцерів польської армії у вересневій кампанії 1939 р. Київська старовина. 2002. № 3. С. 90–102.

Україна-НАТО Національний центр з питань Євроатлантичної інтеграції України – Щотижневий бюлетень. 2009. № 30 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.adm-pl.gov.ua/old/data/upload/publication/main/ua/3508/nato30-3107-09.doc>.

Шандрук, 2008 – Шандрук П. Сила доблесті. Івано-Франківськ: 2008. 240 с.

Щорічник «Біла книга 2007: оборонна політика України», підготовлений авторським колективом Міністерства оборони та Генерального штабу Збройних сил України. Київ, 2008. 84 с.

Щорічник «Біла книга 2008: оборонна політика України», підготовлений авторським колективом Міністерства оборони та Генерального штабу Збройних сил України. Київ, 2009. 69 с.

Drzewicki, 2011 – Artur Drzewicki Stosunki z Ukrainą w sferze bezpieczeństwa: polski punkt widzenia Журнал «Bezpieczenstwo narodowe». 2011. № 17. С. 159–161.

Grzegorz Motyka, Rafał Wnuk «Proby Porozumienia Polsko – Ukrainskiego wobec zagrozenia sowieckiego w Latach 1944 – 1947. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://ipn.gov.pl/pl/publikacje/biuletyn-ipn/9583, nr-82001.pdf>.

LITPOLUKRBRIG «w gotowości do działań» [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.defence24.pl/litpolukrbrig-w-gotowosci-do-dzialan>.

Poland plans to reform military brigade with Ukraine and Lithuania [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/ukraine/10703016/Poland-plans-to-reform-military-brigade-with-Ukraine-and-Lithuania.html>.

Polsko-litewsko-ukraińska brygada. Międzynarodowa jednostka LITPOLUKBRIG to doskonały przykład, że system bezpieczeństwa może wyjść ponad ramy narodowe.

Polukrbat-polsko-ukrainski batalion sil-pokojoyuch [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://stosunki-miedzynarodowe.pl/polityka-zagraniczna/890-polukrbat-polsko-ukrainski-batalion-sil-pokojoyuch>.

Robert Rochowicz: List intencyjny w sprawie LITPOLUKRBRIG podpisany. wp.mil.pl, 16 listopada 2009. [dostęp 20 września 2014].

REFERENCES

Viiskovosluzhbovtsi LYTPOLUKRBRYH u Liublını rozpochaly pershe spilne navchannia «Brave Band» [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.mil.gov.ua/news/2016/02/01/vijskovosluzhbovtci-litpolukrbrig-u-lyublını-rozpochali-pershe-spilne-navchannya-brave-band> [in Ukrainian]

Holopatiuk, 2004 – Holopatiuk L.S. «Vplyv myrotvorchoi diialnosti na protses adaptatsii Zbroinykh Syl Ukrainy do umov suchasnosti» Reformuvannia sektoru bezpeky Ukrainy: Materialy mizhnarodnoi konferentsii (Kyiv, 27-28 travnia 2004 r.). Natsionalnyi instytut problem mizhnarodnoi bezpeky pry Radi natsionalnoi bezpeky i oborony Ukrainy, 2004; Zhenevskiy tsentr demokratychnoho kontroliu nad zbroinymy sylamy, 2004. S. 92 [in Ukrainian]

Zhurnal Viisko-Ukrainy. U Yednosti – Syl! «16 lystopada – Den Morskoï pikhoty». 2017. №11. S. 4 [in Ukrainian]

Parnikoza, 2013 – Parnikoza I. Hrubeshivska ataka 1946 r. chy ruinuvannia dvobichnoho stereotypu! 2013. Khai Vei. Tobi ye shcho skazaty svitovi <http://h.ua/story/375535/> [in Ukrainian]

Rukkas, 2013 – Rukkas A. «Ukrainski starshyny v polskii vyshchii viiskovii shkoli». Visnyk Prykarpatskoho universytetu. Istoriiia. 2013. Vypusk 23–24. S. 97–107 [in Ukrainian]

Rukkas, 2002 – Rukkas A. Uchast ukraintsiv-kontraktnykh ofitseriv polskoi armii u veresnevii kampanii 1939 r. Kyivska starovyna. 2002. № 3. S. 90–102 [in Ukrainian]

Ukraina-NATO Natsionalnyi tsentr z pytan Yevroatlantychnoi intehratsii Ukrainy – Shchotyzhnevyyi biulet. – 2009. – № 30 [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu:<http://www.adm-pl.gov.ua/old/data/upload/publication/main/ua/3508/nato30-3107-09.doc> [in Ukrainian]

Shandruk, 2008 – Shandruk P. Sylja dobresti. – Ivano-Frankivsk: 2008. 240 s. [in Ukrainian]

Shchorichnyk «Bila knyha 2007: oboronna polityka Ukrainy», pidhotovleny avtorskym kolektyvom Ministerstva oborony ta Heneralnogo shtabu Zbroinykh syl Ukrainy. – Kyiv, 2008. 84 s. [in Ukrainian]

Shchorichnyk «Bila knyha 2008: oboronna polityka Ukrainy», pidhotovleny avtorskym kolektyvom Ministerstva oborony ta Heneralnogo shtabu Zbroinykh syl Ukrainy. – Kyiv, 2009. 69 s. [in Ukrainian]

Drzewicki, 2011 – Artur Drzewicki Stosunki z Ukrainą w sferze bezpieczeństwa: polski punkt widzenia Журнал «Bezpieczenstwo narodowe». 2011. № 17. C. 159–161.

Grzegorz Motyka, Rafał Wnuk «Proby Porozumienia Polsko – Ukrainskiego wobec zagrozenia sowieckiego w Latach 1944 – 1947. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://ipn.gov.pl/pl/publikacje/biuletyn-ipn/9583, nr-82001.pdf>.

LITPOLUKRBRIG «w gotowości do działań» [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.defence24.pl/litpolukrbrig-w-gotowosci-do-dzialan>.

Poland plans to reform military brigade with Ukraine and Lithuania [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/ukraine/10703016/Poland-plans-to-reform-military-brigade-with-Ukraine-and-Lithuania.html>.

Polsko-litewsko-ukraińska brygada. Międzynarodowa jednostka LITPOLUKBRIG to doskonały przykład, że system bezpieczeństwa może wyjść ponad ramy narodowe.

Polukrbat-polsko-ukrainski batalion sil-pokojowych [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://stosunki-miedzynarodowe.pl/polityka-zagraniczna/890-polukrbat-polsko-ukrainski-batalion-sil-pokojowych>.

Robert Rochowicz: List intencyjny w sprawie LITPOLUKRBRIG podpisany. wp.mil.pl, 16 listopada 2009. [dostęp 20 września 2014].

Стаття надійшла до редакції 02.03.2018 р.